Yargı Bağımsızlığı ve Savunma Hakkı Raporu

Şike Soruşturması ve Kamu Görevlilerinin Yargılanması

Sunan Kuruluş

Security Studies and Rule of Law Association
(SRL Swiss)

Security Studies and Rule of Law Association (SRL Swiss), İsviçre Medeni Kanunu'nun 60–79. maddeleri uyarınca kurulmuş, Cenevre merkezli, kâr amacı gütmeyen ve siyasi nitelik taşımayan bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek; insan haklarının korunması, hukukun üstünlüğü ilkelerinin güçlendirilmesi ve güvenlik politikalarının temel haklarla uyumunun değerlendirilmesi alanlarında faaliyet göstermektedir.

16 Kasım 2026

Security Studies and Rule of Law Association, 15 rue des Savoises, 1205 Genève, Switzerland

Web sitesi: www.srlswiss.com • E-posta: info@srlswiss.com

Olayların özeti ve temel hak sorunları

2010–2011 yıllarındaki şike soruşturması, savcılık talimatları ile hâkimlerin dinleme ve takip kararlarına dayanıyordu. Futbol yöneticileri ve diğer şüphelilerin yargılanmasının ardından, soruşturmada görev alan kolluk personeli de işlemleri örgütsel amaçla hukuka aykırı yürüttükleri iddiasıyla sanık oldu. Bu bildirim, görevliler hakkındaki İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesinin 2016/62 E., 2021/98 K. sayılı davasında tarafsız mahkeme ve etkili savunma güvencelerini incelemektedir.[1]

SRL Swiss, sanıkların adil yargılanma ve etkili savunma haklarını korumak amacıyla bu uygulamaları Özel Raportörün dikkatine sunmaktadır. Bildirim; tarafsız mahkeme, yeterli hazırlık süresi ve suçlamaların dayanaklarını sınama güvencelerine odaklanmaktadır.

Sanık ve müdafiine ortak 90 dakika verilmesi, ek süre taleplerinin reddi ve dijital delile erişim sorunları savunmayı sınırlandırmıştır. Soruşturmanın dayanağı olan tape içeriklerini açıklamaya getirilen sınırlamalar da iftira isnadına cevabı etkilemiştir. Soruşturmacının işlem sırasında bildiği olguları açıklayabilmesi, bu isnadı çürütmesi bakımından belirleyicidir.[2]

Başkan Ahmet Uğuz, HSK'nın 28 Ocak 2021 tarihli kararıyla heyetlerin birleştirildiğini ve kendisinin atandığını açıklamıştır. Hükme yakın heyet değişikliklerinin dayanakları ve yeni üyelerin belirleyici sözlü delilleri nasıl değerlendirdiği, sanıkların yargısal güvenceleri bakımından açıklanmalıdır.[3]

Gerekçeli kararda siyasi ve toplumsal mücadeleyle özdeşleşen dil, mahkemenin tarafsızlığı hakkında ciddi kaygı doğurmaktadır. Savcılık talimatları ve hâkim kararları, görevlilerin adli yetki zincirine dayanan savunmalarının esaslı dayanaklarıdır. Görev, imza veya başka dosyadaki değerlendirme, her sanık için gösterilmesi gereken kişisel fiil ve kast delilinin yerine geçirilemez.[4]

2024 tarihli kanun yolu kararında onama ve bozma sonuçları birlikte yer almakta; 2025'te 15 kişi hakkında yeniden hüküm kurulduğu bildirilmektedir. Sonraki aşamalarda, burada belgelenen savunma engellerinin nasıl giderildiği açıklanmalıdır.[5]

SRL Swiss, Özel Raportörden Türkiye Hükümetine bir iddia mektubu iletmesini, belgelenen ihlaller hakkında somut açıklama istemesini ve etkili giderim için tavsiyelerde bulunmasını talep etmektedir. Sorular bölüm 12'de, önerilen tedbirler bölüm 13'te sunulmuştur.[6]

---

1 İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 4 Haziran 2021 tarihli, 2016/62 E., 2021/98 K. sayılı gerekçeli karar (Ek 1), s. 399, 408, 413–418; İlk soruşturmaya ilişkin tedbir kararları ve işlem belgeleri (Ek 7–9).

2 İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 18–20. celse tutanakları (Ek 2–4); İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 19. celse ses ve görüntü kayıtlarının bilirkişi çözümü (Ek 6); İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 8–12 Ocak 2018 tarihli 5. celse kayıtlarının SEGBİS bilirkişi çözümü (Ek 10), s. 70–72, 90–91.

3 İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 18–20. celse tutanakları (Ek 2–4); 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6), s. 1.

4 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 389–418; İlk soruşturmaya ilişkin tedbir kararları ve işlem belgeleri (Ek 7–9).

5 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 415–418; Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 21 Mart 2024 tarihli, 2022/40464 E., 2024/4329 K. sayılı karar, yayımlanan anonim metin, Cumhuriyet (İHA), 15 sanık hakkında yeniden verilen hükme ilişkin 26 Haziran 2025 tarihli haber.

6 BM İnsan Hakları Komisyonu, 1994/41 sayılı karar; OHCHR, Özel Raportörün görev alanı ve Özel Usuller Başvuru Portalı.

1. İncelemenin konusu ve kurumsal önemi

1.1 Yargısal karar verme ve savunma güvenceleri

Özel Raportörün görevi, yargıç ve avukatların bağımsızlığını etkileyen iddiaları incelemek ve yargısal güvenceleri koruyan tavsiyelerde bulunmaktır. Bu bildirimin görev alanıyla bağlantısı, savcı ve hâkimlerin işlem zinciri ile yargılama heyetinin tarafsızlığı ve avukatların etkili mesleki faaliyeti üzerinden kurulmaktadır.[7]

Başvuru, Özel Raportörün görev alanıyla bağlantılı üç konuyu ele almaktadır: yargılamayı yapan mahkemenin bağımsızlığı ve tarafsızlığı; savcı talebi ile hâkim kararına dayanan adli işlemlerin sonradan hangi ölçütlerle suç sayıldığı; avukatın müvekkilini savunurken zamana, delile ve delili tartıştırma imkânına erişimi. Bildirim, bu kurumsal güvencelerin dosyada nasıl uygulandığını inceler.

Sanıkların suçlamaları çürütmek üzere soruşturmanın olgusal ve hukuki dayanaklarını açıklayabilmesi, savcı talimatları ile hâkim kararlarına dayanabilmesi ve aleyhlerinde kullanılan delilleri sorgulayabilmesi güvence altına alınmalıdır. Sonradan değişen hukuki değerlendirmeler veya ilk davadaki beraatler, adli görevi yerine getiren kişilerin bilerek gerçeğe aykırı isnatta bulunduğunun kanıtı sayılamaz. İspat yükü sanıklara aktarılamaz; her kişiye yöneltilen suçlamanın unsurları somut delille ortaya konulmalı ve bu delillere karşı savunma etkili biçimde dinlenmelidir.

1.2 Özel Raportörden istenen müdahale

Talep, belgelenen hak ihlali iddiaları hakkında Türkiye makamlarıyla iletişime geçilmesi ve sanıkların haklarını koruyan düzeltici tedbirlerin tavsiye edilmesidir. Özel Raportörün iletişim usulü, bir mahkemenin bağlayıcı karar usulünden farklıdır. Bireysel olaylar yanında bir grubu etkileyen yargısal uygulamalar da bu usulde ele alınabilir.[8]

1.3 Bildirimin kapsamı

Bildirim, şike soruşturmasını yürüten görevliler hakkındaki ceza davasını, yargı bağımsızlığı, tarafsızlık ve etkili savunma güvenceleri yönünden ele almaktadır. Sanıkların ve müdafilerinin belirli talepleri, ortak yargılama kurallarının somut etkilerini göstermektedir. Her olay, ilgili kişinin isnadı ve yargısal konumu çerçevesinde değerlendirilmektedir.

SRL Swiss, bu bildirimi kurumsal insan hakları incelemesi olarak sunmaktadır; sanıklar adına vekâlete dayalı bireysel başvuruda bulunmamaktadır.

---

7 BM İnsan Hakları Komisyonu, 4 Mart 1994 tarihli 1994/41 sayılı karar, § 3; OHCHR, Tematik Özel Usul Görevleri, Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörünün görev alanı.

8 OHCHR, Özel Usuller Başvuru Portalı, bilgi sunma ölçütleri ve iletişim usulü.

1.4 AİHM başvuru yollarından ayrım

Bu bildirim, Özel Raportörün hükümetlerle iletişim ve tavsiye görevi kapsamında sunulmaktadır. Sanıkların AİHM önündeki bireysel başvuru hakları saklıdır; bu bildirim ilgili başvuruların yerine geçmez ve başvuru sürelerini durdurmaz.[9]

AİHS'nin 35 § 2 (b) maddesi bakımından başka bir uluslararası usulle ilişki, ilgili mekanizmanın niteliğine ve başvuruların kişi, olay ve şikâyet kapsamına göre değerlendirilir. Bildirimin BM İnsan Hakları Komitesinin bireysel şikâyet usulü veya Keyfî Tutuklamalar Çalışma Grubunun bireysel görüş usulü kapsamında işleme alınması talep edilmemektedir. Böyle bir yönlendirme düşünülürse, ilgili kişiler ve temsilcilerinin başvuru haklarını değerlendirebilmeleri için SRL Swiss ile önceden iletişime geçilmesi istenmektedir.[10]

2. İncelemenin dayandığı belgeler

Bildirimin başlıca dayanakları, İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesinin 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli kararı, duruşma tutanakları, sesli ve görüntülü duruşma kayıtlarının bilirkişi çözümleri ve ilk soruşturmaya ait yargısal kararlarla uygulama belgeleridir. 17 Ocak 2014 tarihli Yargıtay kararı, soruşturma tedbirlerinin daha önceki hukuki değerlendirmesini göstermektedir.[11]

Dava belgelerinin ilgili sayfaları, bu raporla birlikte sunulan "Belge Ekleri" içinde Ek 1–11 olarak düzenlenmiştir. Her ek, belgenin adı, tarihi ve varsa karar numarasıyla tanımlanmıştır.

Duruşma tutanakları usul kararlarını ve kayda geçen talepleri; bilirkişi çözümleri sözlü tartışmaları; gerekçeli karar ise mahkemenin değerlendirmesini ve hüküm sonuçlarını göstermektedir. Sanık ve avukatların açıklamaları, kimin beyanı olduğu belirtilerek aktarılmıştır. Hukuki değerlendirmeler, bu belgelerdeki somut olaylar ile ilgili hak güvencesi arasındaki bağlantıya dayanmaktadır.

Dipnotlardaki sayfa numaraları, ilgili belgenin elektronik nüshasındaki sayfa sırasını gösterir. Belge eklerinin üst bilgisinde aynı kaynak sayfası, alt bilgisinde ise ekler dosyasındaki sayfa numarası yer alır.

2024 kanun yolu kararı yayımlanmış anonim metne, 2025 yeniden yargılama bilgisi ise belirtilen haber kaynağına dayanmaktadır. Bu bilgiler, bütün sanıkların güncel kesinleşme veya infaz durumu hakkında ortak bir sonuç olarak sunulmamaktadır.[12]

---

9 OHCHR, Özel Usuller Başvuru Portalı, bilgi sunma ölçütleri ve iletişim usulü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, m. 34–35.

10 OHCHR, Özel Usuller Başvuru Portalı, bilgi sunma ölçütleri ve iletişim usulü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, m. 34–35; AİHM, Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi, aynı başvuru ve başka bir uluslararası inceleme usulü bölümleri; Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2), Büyük Daire, 22 Aralık 2020, §§ 182–186.

11 Dava belgeleri, Ek 1–11.

12 Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 21 Mart 2024 tarihli, 2022/40464 E., 2024/4329 K. sayılı karar, yayımlanan anonim metin, Cumhuriyet (İHA), 15 sanık hakkında yeniden verilen hükme ilişkin 26 Haziran 2025 tarihli haber.

3. Soruşturma ve yargılamaların gelişimi

İlk şike soruşturması ile soruşturmacılara karşı açılan dava farklı suçlamalara ve sanık gruplarına ilişkindir. İlk davadaki delillerin kullanılabilirliğine veya beraate ilişkin kararlar, sonraki davada soruşturmacıların iftira kastını kendiliğinden kanıtlamaz. Soruşturmacıların suçlamalara cevap verebilmesi için ilk işlemlerin hangi olgu, talimat ve hâkim kararına dayandığını açıklayabilmesi gerekir. Başlıca aşamalar aşağıda gösterilmiştir.[13]

Tarih	Yargısal işlem	Savunma hakkı bakımından önemi
2 Aralık 2010	Gerekçeli kararda aktarılan, savcı Zekeriya Öz imzalı 2010/2287 sayılı araştırma ve gerektiğinde teknik takip talebi talimatı	Soruşturmanın savcılık talimatıyla yürütülmesi, görevlilerin adli yetki zincirine dayanan savunmalarını desteklemektedir.[14]
21 Nisan 2011	İstanbul 12. ACM 2011/1458 sayılı karara ilişkin işlemler	Rapor, talep, hâkim kararı ve yetkili uygulamanın ayrı aşamalar olması, kişisel görev sınırlarının değerlendirilmesini gerektirir.[15]
17 Ocak 2014	Yargıtay 5. CD, 2013/16791 E., 2014/516 K.	İlk davada dinleme ve takip tedbirlerinin hukuka uygun değerlendirildiği kanun yolu kararı.[16]
6 Mart 2014	6526 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi	Tedbir kataloglarının değişmesi, ilk davada altı kişi için yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulünde kullanıldı.[17]
2015	İlk davada yeniden yargılama kararları	Delillerin kullanılabilirliği ve ispat yeterliliği yönünden farklı sonuçlar; soruşturmacıların kastı ayrı değerlendirilmelidir.[18]

13 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 308, 356–357, 399, 413–418; Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 17 Ocak 2014 tarihli, 2013/16791 E., 2014/516 K. sayılı karar (Ek 11).

14 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 399.

15 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 408; 18 Ocak 2016 tarihli tespit tutanağı ve ekleri (Ek 5), İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi, 21 Nisan 2011 tarihli, 2011/1458 sayılı karar ve ilgili işlem belgeleri (Ek 7).

16 17 Ocak 2014 tarihli Yargıtay kararı (Ek 11), s. 8–15.

17 6526 sayılı Kanun, Resmî Gazete, 6 Mart 2014, sayı 28933 mükerrer; 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 308.

18 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 308; Anadolu Ajansı, "Futbolda Şike Davasının Gerekçeli Kararı (3)", 28 Ekim 2015, SonDakika.com.

Tarih	Yargısal işlem	Savunma hakkı bakımından önemi
9 Ocak 2018	Soruşturmacılar davasının 5. celsesindeki savunma	Soruşturmanın gelişimini telefon kayıtlarıyla açıklamaya getirilen sınırlamalar.[19]
9–16 Kasım 2020	18. celse; Özgür Kaya'nın dinlenmesi, teknik delil ve tanık talepleri hakkında kararlar	Hükümde kullanılan sözlü delil ve savunmanın bunu sınama imkânı.[20]
28 Ocak 2021	Başkanın 1 Şubat açıklamasına göre HSK kararıyla heyetlerin birleşmesi ve başkan atanması	Dayanak, başkanın tutanağa geçen açıklamasıdır; HSK kararının aslı değildir.[21]
1–10 Şubat 2021	19. celse; yeni başkan ve üye, mütalaa hazırlığı, ortak 90 dakika kararı	Heyet değişikliği ile savunma sınırlamasının aynı aşamada buluşması.[22]
17 Mayıs–4 Haziran 2021	20. celse; son heyet, son savunmalar ve hüküm	Ek süre talebinin reddi ve nihai karar.[23]
22 Nisan 2022	İstanbul BAM 27. CD, 2022/125 E., 2022/578 K.	İlk derece hükmünün istinaf denetimi.[24]
21 Mart 2024	Yargıtay 3. CD, 2022/40464 E., 2024/4329 K. kararı	Kısmi onama ve bozma; Her sanık için kanun yolu sonucunun ayrı değerlendirilmesini gerektirir.[25]
26 Haziran 2025	İstanbul 23. ACM'de 15 sanık hakkında yeniden hüküm kurulduğuna ilişkin haber	BAM bozması sonrasında 15 sanık hakkında yeniden hüküm; haber kesinleşme bilgisi içermemektedir.[26]

3.1 Soruşturma makamları ve sonraki yargılama

İlk soruşturmanın adli yetki zincirinde Zekeriya Öz'ün başlangıç talimatı, Mehmet Berk'in uygulama talimatları ve farklı ağır ceza mahkemelerinin tedbir kararları bulunmaktadır. Sanıklara yöneltilen suçlamalar değerlendirilirken, bu yargısal dayanakların ve her görevlinin yetki sınırlarının dikkate alınması gerekir. İşlemlerin yalnız uygulayıcı polislerin faaliyeti

19 5. celse SEGBİS bilirkişi çözümü (Ek 10), s. 70–72, 90–91.

20 İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 9–16 Kasım 2020 tarihli 18. celse tutanağı (Ek 2).

21 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6), s. 1.

22 İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 1–10 Şubat 2021 tarihli 19. celse tutanağı (Ek 3).

23 İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 17 Mayıs–4 Haziran 2021 tarihli 20. celse tutanağı (Ek 4).

24 Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 21 Mart 2024 tarihli, 2022/40464 E., 2024/4329 K. sayılı karar, yayımlanan anonim metin.

25 Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 21 Mart 2024 tarihli, 2022/40464 E., 2024/4329 K. sayılı karar, yayımlanan anonim metin.

26 Cumhuriyet (İHA), 15 sanık hakkında yeniden verilen hükme ilişkin 26 Haziran 2025 tarihli haber.

olarak sunulması, savcılık ve hâkim kararlarının savunma bakımından önemini görünmez kılar.[27]

4 Haziran 2021 hükmü, ilk soruşturmada talepte bulunan ve karar veren ilgili savcı ve hâkimler hakkında HSK'ye bilgi verilmesini de öngörmektedir. Yargı mensuplarına ilişkin bu süreç, polislerin yargılandığı dosyayla bağlantılı fakat ayrı bir süreçtir. Dava bütününün değerlendirilmesi, farklı mesleki rollerin aynı kabul altında birleştirilmesini değil, her işlemin sahibi, dayanağı ve sonraki denetiminin görünür kılınmasını gerektirir.[28]

3.2 Davanın ortak sorunları ve somut örnekler

Ortak 90 dakika kararı dosyanın savunma düzenine ilişkindir. Nazmi Ardıç ve Ahmet Kalender'in süre talepleri, Furkan Durmaz'ın müdafiinin hazırlık talebi, İbrahim Emre'nin dijital materyali kullanabilme itirazı, Ömer Faruk Okşaş müdafiinin teknik inceleme talebi ve Muhammed Kaya'nın tanık dinletme isteği bu düzenin farklı yönlerini ortaya koyar.[29]

Davanın bütününde sanıkların ortak yargılama güvencelerinden etkili biçimde yararlanması gerekir. Farklı isnatlar ve hüküm sonuçları, her sanığın tarafsız mahkemeye, yeterli hazırlık zamanına ve delilleri sınama imkânına ilişkin hakkını ortadan kaldırmaz. Somut örnekler bu ortak sorunların dosyadaki görünümünü ortaya koymaktadır.

4. Mahkemenin tarafsızlık görünümü

4.1 Gerekçeli kararın kendi ifadeleri

Gerekçeli kararın "Fetullahçı Terör Örgütü ve Futbol" başlıklı IV. bölümünde, örgütle mücadele hakkında siyasi ve toplumsal değerlendirmeler yapılmaktadır. 390. sayfada şu cümle yer almaktadır: "Bu örgüt ile mücadele sadece Cumhurbaşkanının şahsı yahut yargı makamları ile yahut mağdur Fenerbahçe Spor kulübü ve diğer mağdurlarla sınırlı kalmayarak top yekün verilmesi gereken bir mücadeledir." Aynı sayfada örgüt üyeleri için "mankurt bir hayata adanmış" ifadesi kullanılmaktadır. Bu pasajlar, sanık savunmasının alıntısı olarak değil, kararın genel değerlendirme bölümünde yer almaktadır.[30]

Yargı organının kendisini Cumhurbaşkanı, mağdur taraf ve toplumla birlikte yürütülecek bir mücadelenin parçası olarak anlatması, sanıkların karşısında tarafsız bir yargı mercii bulunduğuna duyabilecekleri güveni zedelemektedir. Mahkemenin görevi, suçlamaları önyargısız değerlendirmek, savunmayı dinlemek ve her sanığın kişisel durumunu somut deliller üzerinden ele almaktır. Mücadele söylemi, bu güvencelerin yerine geçemez.

---

27 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 399, 408, 413–418; 18 Ocak 2016 tarihli tespit tutanağı (Ek 5), İlk soruşturmaya ilişkin tedbir kararları ve işlem belgeleri (Ek 7–9).

28 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 2897, bent 8; bölüm 8.

29 İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 18–20. celse tutanakları (Ek 2–4); 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6).

30 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 389–390.

Bu dil, özellikle aynı kararın görev grupları ve örgütsel bağ üzerinden sorumluluk kuran bölümleriyle birlikte önem taşımaktadır. Sanığın belirli bir eylemi hangi bilgi ve amaçla gerçekleştirdiği araştırılırken, önceden kurulmuş geniş bir toplumsal mücadele anlatısı kişisel delilin yerini almamalıdır. SRL Swiss, bu pasajların nesnel tarafsızlık görünümü açısından ciddi ve somut bir sorun oluşturduğu kanaatindedir.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 14. maddesi ile Genel Yorum 32'nin 21. paragrafı, hem yargıcın önyargıdan uzak olmasını hem de mahkemenin makul gözlemci açısından tarafsız görünmesini gerektirir. Mahkeme dilinin bu ölçütle incelenmesi, hükmün maddi doğruluğuna ilişkin temyiz incelemesinden ayrı bir meseledir.[31]

4.2 Tarafsızlık itirazlarının etkili incelenmesi

Tarafsızlık güvencesi, hükümdeki bu dilin bağımsız bir merci tarafından etkili biçimde değerlendirilmesini gerektirir. Yayımlanan temyiz kararındaki genel usule uygunluk değerlendirmesi, söz konusu pasajlara yönelik ayrı bir cevabı göstermemektedir. Türkiye makamlarından bu konuda yapılan başvuruları, verilen kararları ve sağlanan giderimi açıklamaları istenmektedir.[32]

5. Hükme yakın heyet değişiklikleri

5.1 Son üç celsenin mahkeme heyetleri

Aşama	Başkan ve üyeler	Delillerin değerlendirilmesi
18. celse	Ömer Yıldırım; Muhammet Ziya Gündüz; Ali Çolak	Özgür Kaya bu heyet önünde dinlendi. Teknik delil ve tanık talepleri değerlendirildi.[33]

31 Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, m. 14; BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 32, CCPR/C/GC/32, 23 Ağustos 2007.

32 Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 21 Mart 2024 tarihli, 2022/40464 E., 2024/4329 K. sayılı karar, yayımlanan anonim metin.

33 18. celse tutanağı (Ek 2), s. 1–3, 29–32.

Aşama	Başkan ve üyeler	Delillerin değerlendirilmesi
19. celse	Ahmet Uğuz; Muhammet Ziya Gündüz; Murat Tuncer	Başkan ve bir üye değişti. Eski tutanakların okunması kayda geçti. Bilirkişi raporları ve son savunma süresi gündeme geldi.[34]
20. celse	Ahmet Uğuz; Ali Çolak; Murat Tuncer	Ali Çolak yeniden heyete katıldı. Nihai üçlü son savunmaları alıp hüküm verdi.[35]

18. celseden 19. celseye geçişte başkan Ömer Yıldırım'ın yerini Ahmet Uğuz, üye Ali Çolak'ın yerini Murat Tuncer almıştır. 20. celsede Ali Çolak yeniden heyete katılmış ve bu kez Muhammet Ziya Gündüz heyette yer almamıştır. Hükmü veren üç kişilik heyet böylece son celsede oluşmuştur.[36]

5.2 Değişikliğin hukuki önemi

1 Şubat 2021 oturumunda Nazmi Ardıç, heyetin değişip değişmediğini ve yeni başkanın geçici olup olmadığını sormuştur. Başkan Ahmet Uğuz, HSK'nın 28 Ocak 2021 tarihli kararıyla mahkeme heyetlerinin birleştirildiğini ve kendisinin başkan atandığını açıklamıştır. Bu açıklamada görevlendirme kararının numarası, üyelerin seçilme ölçütleri ve yeni heyetin önceki sözlü delilleri değerlendirme yöntemi yer almamaktadır.[37]

Sanıkların, hükme yaklaşılırken değişen heyetin hangi nesnel ölçütlerle oluşturulduğunu ve önceki heyet önünde tartışılan delilleri nasıl değerlendirdiğini öğrenebilmesi gerekir. Görevlendirme belgelerinin ve delille temas yönteminin açıklanması, tarafsız mahkeme ve etkili savunma güvencelerinin denetlenebilmesi için gereklidir.

Özgür Kaya'nın anlatımı bu açıdan önemlidir. Gerekçeli karar, şike operasyonuna ilişkin bilgilerin önceden bir toplantıda konuşulduğu yolundaki beyanını örgütsel saik değerlendirmesinde kullanmaktadır. Aynı anlatımda tanığın dosya sanıklarının o toplantıda bulunmadığını, operasyon özelinde kimlerin kimlerle görüştüğünü bilmediğini ve bazı sonuçları kendi değerlendirmesi olarak ifade ettiğini de aktarmaktadır. Beyanın doğrudan bilgi, başkasından duyum ve kişisel yorum kısımlarının ayrılması, hükmün dayanağı bakımından önemlidir.[38]

18. celse kısa tutanağı, beyan ve soruların sesli ve görüntülü alındığını belirtmektedir. Kısa tutanağın okunması, beyanın bütününün ve savunmanın sorgulama sürecinin

34 19. celse tutanağı (Ek 3), s. 1–2, 9.

35 20. celse tutanağı (Ek 4), s. 1 ve hüküm bölümü.

36 İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 18–20. celse tutanakları (Ek 2–4), s. 1.

37 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6), s. 1.

38 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 394–395, 415.

değerlendirilmesine eşdeğer değildir. Yeni heyetin tam kaydı inceleme yöntemi, savunma sorularını nasıl ele aldığı ve yeniden dinleme ihtiyacı hakkında verdiği kararlar açıklanmalıdır. Bu güvencelerin uygulanışını göstermek yargılama makamlarının sorumluluğundadır.[39]

Heyet değişikliği, son savunma süreleri ve hükmün tarafsızlık dili birlikte ele alındığında, yalnızca idari bir personel hareketinin ötesinde denetim ihtiyacı doğmaktadır. Hükümetten yeni üyelerin dosyaya hazırlanması için tanınan süreyi, belirleyici delillere erişim yöntemini ve bu konudaki savunma taleplerinin karşılığını açıklaması istenmektedir.

5.3 Duruşmalarda görev alan savcılar ve karar heyetleri

18. celsede savcı olarak Murat Yıldırım, 13 Kasım oturumunda Turgut Selvi ve sonraki oturum başlığında Abdurrahman Hacı Salihoğlu kayıtlıdır. 19. celsenin açılışında Hakan Gökalp Uçan, devamında Murat Yıldırım bulunmaktadır. 20. celsenin açılışında Turgut Selvi, 21 Mayıs oturumunda Hakan Gökalp Uçan, 1 Haziran oturumunda Murat Yıldırım görev almıştır.[40]

90 dakika ve ek süreye ilişkin 10 Şubat kararları Ahmet Uğuz, Muhammet Ziya Gündüz ve Murat Tuncer heyetinin; 1 Haziran ek süre reddi ile 4 Haziran hükmü Ahmet Uğuz, Ali Çolak ve Murat Tuncer heyetinin kararlarıdır. Süreye ilişkin sözlü yönlendirmeler duruşma başkanına, oybirliğiyle alınan ara kararlar ise ilgili heyete aittir.[41]

6. Avukatların etkili savunma yapma imkânı

6.1 Ortak 90 dakika ve ek süre yasağı

10 Şubat 2021 tarihli ara kararın 10. bendi, esas hakkındaki mütalaaya karşı son savunma için sanık ve müdafiine toplam 90 dakika vermekte, bu sürenin aralarında nasıl paylaşılacağını kendilerine bırakmaktadır. Bu süre her birine ayrı ayrı verilmiş değildir. 8. bentte, gelecek celse dışında ek süre verilmeyeceği ve savunma yapılmazsa vazgeçilmiş sayılacağı bildirilmiştir.[42]

Mahkeme süre kararında, ilk savunmaların ayrıntılı ve süre sınırı olmadan alındığını ve son savunmadaki sınırlamanın önceden bildirildiğini belirtmiştir. Yazılı savunmaların sunulduğu da tutanakta kayıtlıdır. Önceki savunmalar ve yazılı sunum, esas hakkındaki mütalaaya karşı sanık ile avukatın ayrı işlevlerini yerine getirebilecekleri yeterli sözlü açıklama süresinin yerini tutmaz.[43]

---

39 18. celse tutanağı (Ek 2), s. 2–3; 19. celse tutanağı (Ek 3), s. 1.

40 18. celse tutanağı (Ek 2), s. 1, 18, 23; 19. celse tutanağı (Ek 3), s. 1, 6; 20. celse tutanağı (Ek 4), s. 1, 10, 19.

41 19. celse tutanağı (Ek 3), s. 1, 9; 20. celse tutanağı (Ek 4), s. 19–20; 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6), s. 1, 8–9.

42 19. celse tutanağı (Ek 3), s. 9.

43 19. celse tutanağı (Ek 3), s. 9, bent 10–11; 20. celse tutanağı (Ek 4), s. 1–5.

Ortak üst sınır; son mütalaanın kapsamını, teknik raporların hacmini, kişiye yöneltilen suç ve mağdur sayısını, avukatın temsil yükünü ve cevaplanması gereken hususları ayrı ayrı değerlendirmemektedir. Sanığın olay anlatımı uzadığında avukatın hukuki değerlendirmesi için kalan sürenin azalması, bu düzenlemenin etkili savunma üzerindeki doğrudan sonucudur.

Genel Yorum 32'nin 32. paragrafı, savunma için yeterli zamanın davanın koşullarına göre değerlendirilmesini; 33 ve 34. paragrafları delile erişim ve avukatın etkili yardımını esas alır. Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler'in 16 ve 21. ilkeleri de avukatın görevini uygunsuz engelleme olmadan yerine getirmesini ve gerekli belgelere zamanında erişmesini korur. Önceki savunma imkânları dikkate alınabilir; fakat bunlar yeni veya kapsamlı bir mütalaaya etkili cevap verilmesi ihtiyacını otomatik olarak ortadan kaldırmaz.[44]

6.2 Somut ek süre talebi

1 Haziran 2021'de Furkan Durmaz'ın müdafii Av. Mehmet Korucu savunma için süre istemiştir. Mahkeme, esas hakkındaki mütalaanın bütün taraflara tebliğ edilmiş olmasını, duruşma takviminin bildirilmesini ve gelinen aşamayı gerekçe göstererek talebi reddetmiştir. Kısa tutanak, avukatın talebinin ayrıntılarını aktarmamakta; beyanın sesli ve görüntülü alındığını belirtmektedir.[45]

Tebliğ ve duruşma takvimine yapılan gönderme, avukatın somut hazırlık ihtiyacının nasıl karşılandığını açıklamamaktadır. Bu nedenle ret kararı, standart süre düzeninin savunmayı etkili biçimde yapmaya yeterli olduğu sonucunu desteklememektedir.

19. celsenin 7. sayfasında Nazmi Ardıç'ın bilirkişi raporları ve diğer hususlara ilişkin ek süre talebi, önceki oturumda diğer sanıklar gibi 45 dakika verilmiş olduğu ve kalan savunmasını yazılı sunabileceği gerekçesiyle reddedilmiştir. Böylece savunmanın iki ayrı aşamada standart sürelerle karşılaştığı görülmektedir. Bu süreler farklı savunma aşamalarına ilişkindir; sanığın yargılama boyunca yaptığı bütün savunmanın toplam süresi değildir.[46]

6.3 Süre sınırının tutanağa yansıyan somut etkisi

19. celsenin ayrıntılı çözümünde Ahmet Kalender, tanık beyanlarına cevap için 45 dakikanın yetersiz olduğunu söyleyip ek 30–45 dakika istemiştir. Başkan sürenin müzakereye açık olmadığını belirtmiş ve kalan açıklamaları yazılı sunabileceğini söylemiştir. Kalender bunun üzerine tanık ifadelerine ilişkin sözlü beyanda bulunamayacağını ifade etmiştir. Kuralın sözlü cevap kapsamına etkisi böylece kayıtta görünmektedir.[47]

---

44 BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 32, CCPR/C/GC/32, 23 Ağustos 2007; BM Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler, ilkeler 16 ve 21.

45 20. celse tutanağı (Ek 4), s. 20.

46 19. celse tutanağı (Ek 3), s. 7.

47 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6), s. 8–9.

Nazmi Ardıç bilirkişilerin huzurda dinlenmesini ve sorularını yönelttikten sonra rapora cevap vermeyi istemiş; bilirkişilerin çağrılması talebi reddedilmiştir. Aynı celsenin sonraki bölümünde 45 dakikalık süre yeniden hatırlatılmıştır. Bu kayıt, süre sınırlaması ile teknik delili sınama imkânının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.[48]

Belge ve tanık beyanlarına cevap için uygulanan 45 dakika ile esas hakkındaki son savunma için öngörülen ortak 90 dakika ayrı aşamalara ilişkindir. Her iki aşamada da savunmanın somut ihtiyaçlarını karşılayan süre verilmesi gerekir.

6.4 Belgeye kullanılabilir erişim ve hazırlık

Emre 19. celsede, hastalık, karantina ve kurum nakli nedeniyle belgeleri inceleyemediğini, CD erişiminin çok kısa aralıklarla sağlandığını ve hazırlığı bulunmadığını söyleyerek süre ve duruşmaya bizzat katılma istemiştir. Başkanın belgelerin gönderildiği ve tebellüğ kayıtlarının geldiği yönündeki cevabı, sanığın materyali fiilen kullanamama itirazını karşılamamaktadır. Savunma hakkı bakımından belirleyici olan, teslim kaydının yanında inceleme ve hazırlanma imkânının sağlanmasıdır.[49]

Fizikî katılım talebi kabul edilen Emre, 1 Haziran 2021'de avukatı Fatma Ceyda Kaçar ile mahkeme huzurunda esas savunmasını yapmıştır. Bolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumunun 20 Nisan 2021 tarihli mütalaa tebliğine ilişkin yazısı da tutanakta yer almaktadır. Bununla birlikte duruşmaya katılım ve belge gönderimi, öncesinde kullanılabilir dosya erişimi ve yeterli hazırlık süresi sağlandığı sorusunu cevaplamamaktadır.[50]

6.5 Etkili hazırlık ve telafi güvenceleri

19. celsede duruşma kayıtlarının bilirkişi eliyle çözümlenmesi, UYAP'a yüklenmesi ve tutuklu sanıklara CD ortamında ayrı ayrı tebliği kararlaştırılmıştır. Bu işlemlerin savunma hakkını güvenceye alabilmesi, kopyaların zamanında, eksiksiz ve kullanılabilir biçimde teslim edilmesine ve sanıkların avukatlarıyla yeterli hazırlık yapabilmesine bağlıdır. Gönderim kararı, kullanılabilir erişim ve yeterli süre konusundaki somut itirazların cevaplandırılması yükümlülüğünü kaldırmaz.[51]

Etkili telafi, belgeleri incelemek için ayrılan süre, bilgisayar veya CD erişimi ve avukatla hazırlık imkânı üzerinden değerlendirilmelidir. Türkiye makamlarının cevabı, yalnız gönderim ve tebliğ bilgisine değil, sanığın kayda geçen hazırlık engellerinin nasıl giderildiğine ilişkin olmalıdır.[52]

---

48 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6), s. 1–2, 50–51; 19. celse tutanağı (Ek 3), s. 7.

49 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6), s. 9, 50.

50 19. celse tutanağı (Ek 3), s. 8, bent 3; 20. celse tutanağı (Ek 4), s. 4, 19–20.

51 19. celse tutanağı (Ek 3), s. 8, bent 3; s. 10, bent 19.

52 20. celse tutanağı (Ek 4), s. 4, 19–20; 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6), s. 50.

7. Teknik delilleri ve tanıkları sınama imkânı

7.1 Kanuni dinleme modülü talebi

Ömer Faruk Okşaş'ın müdafii, dinleme kayıtları ve çözümlerinin dosyaya getirtilmesini, kanuni dinleme modülü hakkında bilirkişi raporu alınmasını veya yetkili bir kişinin bilirkişi olarak dinlenmesini istemiştir. Mahkeme 18. celsede bu talepleri reddetmiştir. Gerekçesinde kayıtların İstanbul 13. ACM dosyasında bulunmasını, orada değerlendirildiğini veya değerlendirileceğini, mevcut teknik ve fiziki takip karar evrakı bilirkişi raporunu ve önceki dosyanın getirtilmiş olmasını belirtmiştir.[53]

Savunmanın talebi, bu davada belirli personelin hangi yetkiyle hangi teknik işlemi yapabildiğinin açıklığa kavuşturulmasına yöneliktir. Başka bir davada dinlemelerin değerlendirilmiş olması, bu soruyu cevaplamamaktadır. Karar evrakının incelenmesi de yazılımın yetki düzeni, kullanıcı işlemleri ve kayıt üretim süreci üzerinde teknik incelemenin yerini tutmaz.

Savunmanın isnadın teknik dayanağını sınayabilmesi için istediği incelemenin reddi, talebin somut konusu üzerinden gerekçelendirilmelidir. Mevcut bilirkişi görevinin soruları, incelenen materyal listesi, avukatlara sağlanan erişim ve teknik itirazlara verilen cevaplar açıklanmalıdır. Sanıkların kendi görev ve yetki sınırlarını ortaya koyabilecekleri teknik delillere ulaşması, etkili savunmanın gereğidir.

7.2 Tanık dinletme talebi

Muhammed Kaya'nın, kendisi hakkında etkin pişmanlık kapsamında beyanda bulunan Fuat Birtan'ın mahkeme huzurunda dinlenmesi talebi aynı celsede reddedilmiştir. Mahkeme, beyanın tek delil olmadığını, başka deliller de bulunduğunu ve CMK 210/1 uyarınca bizzat dinlemenin zorunlu görülmediğini belirtmiştir.[54]

Bir beyanın tek delil olmaması, sanığın o beyanın güvenilirliğini sorgulama hakkını ortadan kaldırmaz. Beyanın hükümdeki ağırlığı, savunmanın önceki sorgulama imkânı ve huzurda dinlenmeme nedeniyle ortaya çıkan dezavantajın nasıl giderildiği somut biçimde gösterilmelidir. Genel Yorum 32'nin 39. paragrafı, savunmanın tanık delilini etkili biçimde sınama hakkı bakımından önemlidir.[55]

7.3 Tape içeriklerini açıklama ve iftira isnadına cevap

9 Ocak 2018 oturumunda İbrahim Emre, soruşturmanın önceden belirlenmiş kişileri hedeflemediğini, telefon görüşmelerinden elde edilen bilgilerle aşamalı biçimde genişlediğini

53 18. celse tutanağı (Ek 2), s. 31, bent 13 devamı.

54 18. celse tutanağı (Ek 2), s. 31, bent 15.

55 BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 32, CCPR/C/GC/32, 23 Ağustos 2007.

savunmuştur. Konuşmaları aktarmasının amacını, soruşturmanın kurgu olduğu iddiasına cevap vermek ve delilden şüpheliye nasıl ulaşıldığını açıklamak olarak belirtmiştir. Bu açıklama, futbol yöneticilerinin suçluluğunun yeniden karara bağlanması talebinden farklı olarak, soruşturmacıların bilgisi ve amacıyla ilgilidir.[56]

Aynı tartışmada Av. Fesih Delidere, tape içeriklerinin okunmasına karşı çıkarak önceki başkanın buna izin vermediğini söylemiştir. Oturumu yöneten başkan, tekrarların önlenmesine değinmiş ve "tape numaralarını verin" diyerek içeriklerin ayrıntılandırılmadan anlatılmasını istemiştir. Emre, numaraların o anda elinde olmadığını ve yalnız bir emareden söz etmenin soruşturmanın gelişimini açıklamayacağını belirtmiştir. Başkanın "konuşmaları tek tek dökmenize gerek yok" yönlendirmesine karşı, uzun görüşmelerden yalnız birkaç satır okuduğunu ifade etmiştir.[57]

Görüşme parçalarının bir kısmı bu müdahalelerden önce ve sonra okunabilmiş olsa da başkanın yönlendirmeleri, sanığın soruşturmanın gelişimini tape içerikleri üzerinden açıklamasını sınırlandırmıştır. Emre'nin itirazı, yalnız numara vermenin veya kısa bir emareden söz etmenin savunmasını anlatmaya yetmeyeceğidir. İsnada doğrudan cevap veren açıklamanın sınırlandırılması, savunmanın hangi somut ihtiyacının nasıl karşılandığı gösterilmeden geçiştirilemez.[58]

Aynı günün devamında Emre, kayıtların içeriğinin polis tarafından uydurulmadığını belirtmiş; başkan da bu dosyada polisin içeriklere müdahale ettiği iddiasının bulunmadığını, tartışmanın usulsüz dinlemeyle ilgili olduğunu söylemiştir. 2021 gerekçesi de tape çözen personel bakımından sese aykırı yazma, silme veya ekleme isnadı olmadığını belirtmektedir. Savunma lehine önem taşıyan bu ayrım, kayıtların içeriğinin üretildiği veya değiştirildiği izlenimi yaratılmasını önlemelidir.[59]

İftira isnadına cevap verebilmek için sanıkların, konuşmalardan hangi somut nedenlerle şüphe çıkardıklarını açıklayabilmeleri gerekir. Bir kaydın ilk davada hükme esas alınamaması, soruşturmacının o tarihteki bilgisini açıklayan savunmanın cevapsız bırakılmasını haklı kılmaz. Mahkeme, savunmanın ileri sürdüğü olgusal dayanağı değerlendirmeli; anlatımı sınırlandırmışsa aynı savunmanın etkili biçimde sunulmasını sağlamalıdır. İftira suçunun manevi unsuruna doğrudan temas eden açıklamaların yalnız başka davanın konusu sayılarak karşılanması, sanıkların suçlamayı çürütme imkânını zayıflatmaktadır.[60]

---

56 5. celse SEGBİS bilirkişi çözümü (Ek 10), s. 70–72.

57 5. celse SEGBİS bilirkişi çözümü (Ek 10), s. 71.

58 5. celse SEGBİS bilirkişi çözümü (Ek 10), s. 70–72.

59 5. celse SEGBİS bilirkişi çözümü (Ek 10), s. 90–91; 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 416.

60 5. celse SEGBİS bilirkişi çözümü (Ek 10), s. 71, 90–91; 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 356–357; Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, m. 14; BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 32, CCPR/C/GC/32, 23 Ağustos 2007; BM Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler, ilkeler 16 ve 21.

8. Yargısal kararların ve kişisel sorumluluğun değerlendirilmesi

8.1 Kolluk savcılık ve mahkeme işlemlerinin ayrılması

Gerekçeli kararda aktarılan 2 Aralık 2010 tarihli savcılık talimatı ve sonraki dinleme talepleri, adli işlemlerin yargısal yetki zincirini göstermektedir. Kolluk raporu, savcının talebi ve hâkimin kararı farklı yetkilerin kullanıldığı ayrı işlemlerdir. Sanıkların savunmalarının değerlendirilmesinde bu karar ve talimatların hukuki önemi ile uygulayıcıların görev sınırları korunmalıdır.[61]

Mahkeme raporlardaki eksikliklere ilişkin bilgi ve uyarılar, amirlerin tutumu ve örgütsel bağlar hakkında değerlendirmeler yapmıştır. Sanıklar bakımından temel güvence, bu genel değerlendirmelerin kişisel fiil ve kast delili yerine kullanılmamasıdır. Her sanığın savunmasına ayrı cevap verilmesi; hangi işlemin, hangi kişisel delille ve hangi suç unsuru bakımından değerlendirildiğinin gösterilmesi gerekir.[62]

Görev yapan kişilerin sonradan ihraç edilmesi veya başka dosyalarda haklarında örgüt üyeliği mahkûmiyeti bulunması, bu soruşturmadaki her işlemin suç teşkil ettiğini göstermez. Mesleki konum ve imza üzerinden ortak kast varsayımı kurulamaz. Sanığın kendi görev sınırlarını, dayandığı bilgi ve belgeleri, savcılık talimatını ve hâkim kararını açıklayan savunması bireysel olarak karşılanmalıdır.

8.2 2011/1458 sayılı karar üzerinden örnek

18 Ocak 2016 tarihli tespit tutanağı, 21 Nisan 2011 tarihli İstanbul 12. ACM 2011/1458 sayılı karara dayanan bir iletişim tespit tutanağının Necmettin Karapınar ve Müslüm Atmaca tarafından yetkili olarak imzalandığını, yetkilendirmenin Cumhuriyet Savcısı Mehmet Berk tarafından verildiğini kaydetmektedir. Ek tablosu, görüşme tarihini 18 Mayıs 2011, tutanak tarihini 2 Haziran 2011 olarak göstermektedir.[63]

21 Nisan 2011 tarihli tedbir kararına ilişkin belgeler, işlem sırasını göstermektedir: Soner Koç imzalı 20 Nisan 2011 tarihli raporu, Nazmi Ardıç imzalı talep yazısı, hâkim Mehmet Hamzaçebi'nin 2011/1458 sayılı kararı ve savcı Mehmet Berk'in uygulama ve yetkilendirme talimatı izlemektedir. Kararın teknik birime iletildiği de kayıtlıdır. Raporun hazırlanması, tedbirin talep edilmesi, yargısal karar ve uygulama talimatı ayrı işlemlerdir.[64]

Soner Koç'un raporu, sınavın iptaline ilişkin TFF açıklamasını aktarmakta; soruların kargoyla gelişi, Ali Parlak'ta kalışı ve hukuk müşavirliğine teslimi hakkında da bilgiler içermektedir.

61 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 399, 408, 413–417.

62 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 413–417.

63 18 Ocak 2016 tarihli tespit tutanağı (Ek 5), s. 1–4.

64 21 Nisan 2011 tarihli tedbir kararı ve işlem belgeleri (Ek 7), s. 5–11.

2021 mahkemesinin eleştirisi özellikle bu son bilgilerin kaynağına ilişkindir. Bu değerlendirme bütün raporun kaynaksız olduğu biçiminde genişletilemez. Raporu izleyen hâkim kararı ve savcılık talimatı, uygulayıcıların görev ve yetki sınırlarını gösteren savunma dayanaklarıdır.[65]

Koç'un raporu hazırlaması, Ardıç'ın talep yazısını imzalaması, Hamzaçebi'nin tedbir kararı, Berk'in uygulama talimatı ve Karapınar ile Atmaca'nın yetkili teknik çözüm işlemi farklı mesleki faaliyetlerdir. Bu roller tek bir suçluluk varsayımında birleştirilemez. Sanıkların yetkili adli karar ve talimatlara dayandıklarını gösteren belgeler, kişisel sorumluluğa ilişkin savunmalarının esaslı dayanakları olarak ele alınmalıdır.[66]

8.3 İlk soruşturmada tedbir kararı veren hâkimler

Aşağıdaki tablo, ilk soruşturmada tedbir kararı veren hâkimleri ve her biri için bir karar örneğini göstermektedir. Bu belgeler, adli işlemlerin yargısal kararlarla yürütüldüğünü ve yetkinin farklı makamlar arasında dağıldığını ortaya koymaktadır. Sanıkların bu karar ve talimatlara dayanan savunmaları değerlendirme dışında bırakılamaz.[67]

Hâkim	Mahkeme ve örnek karar	Ek ve belge sayfası
Mehmet Hamzaçebi	12. ACM • 21.04.2011 • 2011/1458	Ek 7; belge s. 5
Mehmet Ekinci	11. ACM • 11.04.2011 • 2010/860	Ek 8; belge s. 4
Hadi Çağdır	14. ACM • 24.01.2011 • 2011/37	Ek 9, karar 1; belge s. 5
Yakup Hakan Günay	14. ACM • 07.04.2011 • 2011/1054	Ek 9, karar 2; belge s. 9
Resul Çakır	14. ACM • 07.03.2011 • 2011/423	Ek 9, karar 3; belge s. 5
Gökmen Demircan	13. ACM • 30.03.2011 • 2011/928	Ek 9, karar 4; belge s. 5
Dursun Ali Gündoğdu	13. ACM • 22.02.2011 • 2011/519	Ek 9, karar 5; belge s. 5
Mehmet Karababa	12. ACM • 22.03.2011 • 2011/909	Ek 9, karar 6; belge s. 5
Mehmet Erdoğan	12. ACM • 15.02.2011 • 2011/545	Ek 9, karar 7; belge s. 5
Birol Bilen	11. ACM • 14.03.2011 • 2011/409	Ek 9, karar 8; belge s. 5
Murat Üründü	10. ACM • 18.01.2011 • 2011/52	Ek 9, karar 9; belge s. 5
İbrahim Balık	10. ACM • 01.03.2011 • 2011/551	Ek 9, karar 10; belge s. 5
Tuncay Aslan	9. ACM • 21.12.2010 • 2010/2423	Ek 9, karar 11; belge s. 5

65 21 Nisan 2011 tarihli tedbir kararı ve işlem belgeleri (Ek 7), s. 5–11; 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 408.

66 18 Ocak 2016 tarihli tespit tutanağı (Ek 5); 21 Nisan 2011 tarihli tedbir kararı ve işlem belgeleri (Ek 7).

67 İlk soruşturmaya ilişkin tedbir kararları ve işlem belgeleri (Ek 7–9).

Hâkim	Mahkeme ve örnek karar	Ek ve belge sayfası
Mustafa Boz	9. ACM • 07.02.2011 • 2011/27	Ek 9, karar 12; belge s. 5
Nurullah Çınar	13. ACM • 26.04.2011 • 2011/1261	Ek 9, karar 13; belge s. 5

Mehmet Berk'in 21 Nisan 2011 tarihli uygulama talimatı imzalı belgede yer almaktadır. 11 Nisan 2011 tarihli onama talep yazısı ise önceki gün Berk'e telefonla bilgi verildiğini ve sözlü talimatıyla teknik takibe başlandığını kaydetmektedir. Bu ikinci olayda savcının sözlü talimatının kaynağı kolluk yazısıdır; Mehmet Ekinci'nin onama kararı ayrı belgedir.[68]

8.4 Hâkim ve savcılar hakkında işlem

Hükmün ortak sonuç bölümünün 8. bendinde, 2010/2287 sayılı soruşturmada görev yapan, talepte bulunan ve karar veren ilgili Cumhuriyet savcıları ile mahkeme hâkimleri hakkında gereğinin değerlendirilmesi için HSK'ye bilgi verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu bildirim, adli görev ve hukuki yorumların ceza sorumluluğuna dönüştürülmesinde uygulanması gereken güvencelerin yargı mensupları yönünden de önem taşıdığını göstermektedir.[69]

5 Kasım 2021 ve 26 Ekim 2022 tarihli haberler, eski hâkim ve savcılara ilişkin ayrı bir iddianame ile Yargıtayda başlayan yargılamayı bildirmektedir. Bu ayrı süreçlerdeki isnatların ve sonuçların, mesleki karar verme güvenceleriyle birlikte açıklanması istenmektedir. Haberler güncel kesinleşmiş hüküm bilgisi olarak kullanılmamaktadır.[70]

İlk soruşturmada Zekeriya Öz ve Mehmet Berk tarafından verilen talimatlar ile tedbir hâkimlerinin kararları, adli işlemlerin yargısal dayanaklarını oluşturmaktadır. 18 Ocak 2016 tarihli tespit tutanağında anılan savcı Fuzuli Aydoğdu'nun 20 Temmuz 2015 tarihli talimatı ise görevliler hakkında yürütülen sonraki soruşturmaya ilişkindir.[71]

8.5 Kanun değişikliği ve ilk davadaki beraat gerekçeleri

İlk şike davasındaki kararların seyri, delilin hukuki statüsü ile soruşturmacının kişisel kastının neden ayrı incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 17 Ocak 2014 tarihli kararı, somut olayda CMK 135 ve 140 kapsamındaki tedbirlerin yasal dayanaklarının bulunduğunu ve doğru uygulandığını kabul etmiştir. Karar, örgüt üyeliğinin katalog dışında olduğu itirazını da tartışmış; örgüt kurma şüphesiyle başlatılan tedbirde kişinin örgütteki rolünün yargılama sonunda anlaşılabileceği gerekçesiyle reddetmiştir. Karar ayrıca, somut olayda kanuna karşı hileye başvurulmadığı ve elde edilen delillerin hukuka aykırı olmadığı

68 21 Nisan 2011 tarihli tedbir kararı ve işlem belgeleri (Ek 7), s. 7; İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi, 11 Nisan 2011 tarihli, 2010/860 sayılı onama kararı ve ilgili işlem belgeleri (Ek 8), s. 4–5.

69 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 2897.

70 Anadolu Ajansı, eski hâkim ve savcılar hakkında düzenlenen iddianameye ilişkin 5 Kasım 2021 tarihli haber; Anadolu Ajansı, ilgili hâkim ve savcıların Yargıtayda yargılanmasına ilişkin 26 Ekim 2022 tarihli haber.

71 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 399; 18 Ocak 2016 tarihli tespit tutanağı (Ek 5), s. 1; 21 Nisan 2011 tarihli tedbir kararı ve işlem belgeleri (Ek 7); 11 Nisan 2011 tarihli onama kararı ve işlem belgeleri (Ek 8).

sonucuna ulaşmıştır. Böylece sonraki yargılamada hukuka aykırılık gerekçesi olarak ele alınan meselelerin bir kısmı, önceki kanun yolu incelemesinde farklı değerlendirilmiştir.[72]

6 Mart 2014'te yürürlüğe giren 6526 sayılı Kanun'un 12. ve 14. maddeleri, CMK 135 ve 140'taki dinleme ve teknik izleme tedbirlerinin uygulanabileceği suçlar listesinden, suç işlemek amacıyla örgüt kurmaya ilişkin bentleri çıkarmıştır. 2021 gerekçeli kararında aktarılan İstanbul 13. ACM'nin 2014/236 D. İş sayılı kararı, altı hükümlünün yeniden yargılama talebini bu değişiklikleri CMK 311/1-e kapsamında değerlendirerek kabule değer bulmuştur. Aynı kararda kumpas ve duruşma tutanaklarında sahtecilik iddialarına dayanan yenileme talepleri reddedilmiştir.[73]

2015 kararına ilişkin 28 Ekim 2015 tarihli Anadolu Ajansı haberinde, şike ve teşvik suçları bakımından iletişim kayıtlarının usule aykırı ve geçersiz sayılması; örgüt ve bazı diğer isnatlar bakımından ise yeterli delil bulunmaması gerekçeleri aktarılmaktadır. 2021 gerekçeli kararında, 2015'te bazı kişi ve suçlar yönünden mahkûmiyet de verildiği belirtilmektedir. Bu nedenle ilk davanın sonuçları kişi ve suç bazında değerlendirilmelidir. Savunma açısından temel nokta, delilin hukuki değerlendirmesindeki değişikliğin soruşturmacının iftira kastıyla özdeşleştirilememesidir.[74]

2014 tarihli Yargıtay kararının tedbirleri hukuka uygun bulan değerlendirmesi, sanıkların savunması açısından merkezi önemdedir. 2021 mahkemesi ise üyeliğin tedbir kataloğundaki konumu, kurucu ve yönetici ayrımı ve 6222 sayılı Kanun öncesindeki işlemler hakkında farklı bir değerlendirme yapmıştır. Aynı hukuki meselelerdeki bu yaklaşım farkı, tek başına sanıkların bilerek yanlış isnatta bulunduğunu göstermez. Mahkemenin, önceki kanun yolu kararındaki hukuki değerlendirmeyi ve sanıkların buna dayanan savunmalarını somut olarak karşılaması gerekir.[75]

8.6 İftira kastının kişisel fiille ilişkilendirilmesi

Mahkemenin kendi hukuki açıklamasına göre iftira, isnat edilen kişinin fiili işlemediğinin bilinmesini ve hakkında soruşturma, kovuşturma veya idari yaptırım uygulanmasını sağlama amacını gerektirir. Gerekçe, belirli olay ve olgulardan hareketle fiilin işlendiği inancı veya şüphesiyle yapılan ihbarda iftira unsurlarının oluşmayacağını da açıkça belirtmektedir. Bu ölçüt, dinleme usulündeki yanlışlık, isnadın ispatlanamaması ve bilerek gerçeğe aykırı isnat arasında ayrım kurulmasını zorunlu kılar.[76]

---

72 17 Ocak 2014 tarihli Yargıtay kararı (Ek 11), s. 8–15; 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 402.

73 6526 sayılı Kanun, Resmî Gazete, 6 Mart 2014, sayı 28933 mükerrer, m. 12, 14, 20; 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 308.

74 Anadolu Ajansı, "Futbolda Şike Davasının Gerekçeli Kararı (3)", 28 Ekim 2015, SonDakika.com; 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 308.

75 17 Ocak 2014 tarihli Yargıtay kararı (Ek 11), s. 8–15; 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 402.

76 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 356–357.

Kararda raporlardaki eksikliklere, uyarılara, amirlerin tutumuna ve örgütsel amaç kabulüne yapılan göndermeler, iftira suçunun özel bilme unsurunu her sanık ve her isnat bakımından kanıtlama yükümlülüğünün yerine geçemez. Tedbirin usulüne ilişkin bir değerlendirme ile hedef kişinin isnat edilen fiili işlemediğini bilerek hareket etme birbirinden ayrıdır. Sanıkların olgulara dayalı şüpheyle hareket ettikleri savunmasına kişisel deliller üzerinden cevap verilmesi gerekir.[77]

Bu geçiş İbrahim Emre hakkındaki hükümde somutlaşmaktadır. Karar, diğer suçlara ilişkin değerlendirmeye onun rütbeli personel olması, soruşturmanın örgütsel saikle ve usulsüz yürütüldüğü kabulü ve örgüt üyeliği mahkûmiyeti üzerinden başlamış; düzenlediği evraklara dayanarak farklı suçlardan sorumluluk kurmuştur. Ardından 19 kişiye karşı iftiradan ayrı ayrı ve Özden Tütüncü yönünden zincirleme suç hükümleriyle ceza vermiştir. Hükmün bu kısmında, her mağdur bakımından hangi isnadın yanlış olduğunu bildiği ve tape içeriklerine dayanan şüphe açıklamasının neden reddedildiği ayrıca gösterilmemektedir; genel gerekçeye yapılan gönderme bu bağlantının yeterliliğini incelemeyi gerekli kılmaktadır.[78]

Her iftira hükmünde isnat, belge, işlemi yapan kişi ve hükümde yer alan mağdur arasında somut bağ kurulması gerekir. Sanıkların kayıt içeriklerine dayanan şüphe açıklamaları, mahkemenin kendi kabul ettiği bilme ve amaç ölçütü bakımından doğrudan önem taşımaktadır. Önceki beraat veya iletişim kayıtlarının delil olarak kullanılamaması, soruşturmacının bilerek gerçeğe aykırı isnatta bulunduğunun kanıtı değildir. Esaslı savunmaların sınırlandırılması ve genel gerekçenin kişisel delilin yerine geçirilmesi, bu nedenle adil yargılanma güvenceleri bakımından ciddi sorun oluşturmaktadır.[79]

9. Kişisel sorumluluk ve farklı hüküm sonuçları

Mahkeme; rütbeli personel, dinleme yapan, kayıtları yazıya döken, fiziki takip yapan ve yazı işlerini yürüten personel arasında ayrım yapmaktadır. Gerekçede, kayıtları yazıya dökenler hakkında sese aykırı metin oluşturma, silme veya ekleme isnadı bulunmadığı; fiziki takip kayıtlarında oynama veya montaj iddiasını destekleyen delil bulunmadığı belirtilmektedir. Bu gruplar için TCK 30/4'teki haksızlık konusunda kaçınılmaz hataya ilişkin hükme başvurulmuştur. Bu ayrımlar, her görev ve kişi yönünden ayrı değerlendirme yapılması gereğini göstermektedir.[80]

Dinlemeci ve yazıcı grupları bakımından ise örgüt üyeliğine ilişkin kabulün kast değerlendirmesinde belirleyici biçimde kullanıldığı görülmektedir. Karar, örgüt üyeliği kanıtlanmayan bu gruptaki kişilerin örgütsel saikle hareket edemeyeceğini ve hata hükümlerinden yararlanacağını belirtirken, üyeliği kabul edilenler için diğer suçlardan

77 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 356–357, 413–417.

78 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 1232–1234.

79 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 356–357, 413–417, 1232–1234; 5. celse SEGBİS bilirkişi çözümü (Ek 10), s. 70–72, 90–91.

80 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 415–417.

sorumluluk kurmaktadır. Başka bir dosyadaki üyelik kabulü, her belge ve her mağdur için gereken suç unsurlarının kişisel delille gösterilmesi yükümlülüğünün yerine geçemez.[81]

Örnek	Kararda görülen ayrım	Hukuki önemi
Burhan Koçak	Üyelikten beraat; tape görevi nedeniyle diğer suçlarda ceza verilmesine yer olmadığı.[82]	Üyelik isnadı ile görev sırasında yapılan işlemler ayrı değerlendirilmiştir.
Engin Yüksel	Üyelik mahkûmiyeti ile tape görevi nedeniyle diğer suçlardaki değerlendirme birbirinden ayrılmıştır.[83]	Örgüt üyeliği kabulünün her görev türünde otomatik yan suç mahkûmiyetine yol açmadığı görülmektedir.
Yunus Memişbey	Üyelik dosyasının ayrılması; dinlemeci görevi ve başka dosyadaki üyelik mahkûmiyeti kabulüyle diğer suçların değerlendirilmesi.[84]	Diğer dosyadaki sonucun belirli dinleme raporunun kastını nasıl kanıtladığı ayrıca açıklanmalıdır.
Yazıcı ve dinlemeci grupları	Genel değerlendirmede üyelik kabulüne göre hata ve kast ayrımı.[85]	Kişinin somut işlemdeki bilgisi ve katkısı, grup kabulünden ayrı denetlenmelidir.

Tablodaki sonuçlar, 4 Haziran 2021 tarihli hükme ilişkindir. Farklı hüküm sonuçları, kişisel fiil ve kastın değerlendirilmesinde uygulanan ölçütlerin önemini göstermektedir; kişilerin güncel kesinleşme ve infaz durumları hakkında bilgi vermemektedir.

9.1 Hükmün somut sonuçları

2021 hükmünün sonuçları özgürlük, malvarlığı ve başka dosyalardaki hükümlerin kullanımı bakımından da önemlidir. Örneğin İbrahim Emre hakkında tutukluluğun devamı, Soner Koç hakkında kaçaklık ve Türkiye'deki malvarlığı ile alacaklarına CMK 248/1 uyarınca el koyma kararı vardır. El koyma, müsadere değildir. Necmettin Karapınar'ın üyelik isnadı ayrı dosyaya gönderilmiş olmakla birlikte, ayrı üyelik mahkûmiyeti kabulü diğer suçlara ilişkin değerlendirmede kullanılmıştır. Bu örnekler 2021 hükmüne ilişkindir; güncel infaz durumunu göstermemektedir.[86]

Çok sayıda kişi yönünden ayrı ceza verilmesi ve zincirleme suç hükümlerinin uygulanması, mahkûmiyetlerin ağırlığını artırmaktadır. 2024 tarihli temyiz kararında bazı hükümler bakımından TCK 43 kapsamındaki zincirleme suç değerlendirmesinin tartışılması gerektiği

81 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 416–417.

82 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 2764.

83 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 2769–2770.

84 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 2739–2742.

85 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 416–417.

86 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 1232–1234, 2242–2245, 2633–2636, 2897.

belirtilmiştir. Hükmedilen ceza kalemleri ile fiilen infaz edilecek süre ayrı hukuki değerlendirmelere tabidir.[87]

10. Kanun yolu denetimi ve etkili giderim

Yargıtay 3. CD'nin 21 Mart 2024 tarihli, 2022/40464 E., 2024/4329 K. sayılı kararının yayımlanan anonim metninde onama ve bozma sonuçları birlikte yer almaktadır. Metin, onanan hükümler bakımından savunma imkânlarının sağlandığını kabul etmektedir. Anonim metin, her hüküm sonucunun bu raporda adı geçen belirli sanıklarla güvenilir biçimde eşleştirilmesine elverişli değildir.[88]

Yayımlanan temyiz metninde yazılı savunma sunma olanağına dayanılması, bu bildirimde gösterilen kullanılabilir erişim ve ortak süre itirazlarının kişi bazında cevaplandığını göstermemektedir. Türkiye makamlarından, bu esaslı itirazlara hangi kanun yolu kararının hangi bölümünde cevap verildiğini açıklamaları istenmektedir.[89]

26 Haziran 2025 tarihli İHA kaynaklı haber, İstanbul 23. ACM'de BAM'ın usule ilişkin bozması sonrasında 15 kişi için yeniden karar verildiğini bildirmektedir. Haberde Soner Koç için 20 yıl 10 ay 15 gün, İbrahim Emre için 19 yıl 7 ay 15 gün; haberleşmenin gizliliğini ihlal, resmî belgede sahtecilik ve iftira suçları bakımından toplam ceza aktarılmıştır. Bu rakamlar üyelik dâhil bütün dosyaların toplamı veya infaz süresi olarak kullanılmamaktadır.[90]

2025 tarihli haber, BAM bozması sonrasındaki 15 sanıklı yargılamayı kapsamaktadır. Haberden, bu sürecin 2024 tarihli Yargıtay kararındaki kişi ve suç gruplarıyla nasıl örtüştüğü anlaşılmamaktadır. Bu iki kaynak, tek ve bütün sanıkları kapsayan bir kesinleşme süreci olarak değerlendirilemez.[91]

Sonraki yargılamanın etkili giderim sağlayabilmesi; yeterli hazırlık süresi verilmesine, erişim engellerinin kaldırılmasına, önemli tanık ve bilirkişi taleplerinin yeniden ele alınmasına ve tarafsızlık itirazının bağımsız biçimde incelenmesine bağlıdır. Yalnız ceza miktarının değişmesi bu güvencelerin sağlandığını göstermez.

87 Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 21 Mart 2024 tarihli, 2022/40464 E., 2024/4329 K. sayılı karar, yayımlanan anonim metin.

88 Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 21 Mart 2024 tarihli, 2022/40464 E., 2024/4329 K. sayılı karar, yayımlanan anonim metin.

89 Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 21 Mart 2024 tarihli, 2022/40464 E., 2024/4329 K. sayılı karar, yayımlanan anonim metin.

90 Cumhuriyet (İHA), 15 sanık hakkında yeniden verilen hükme ilişkin 26 Haziran 2025 tarihli haber.

91 Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 21 Mart 2024 tarihli, 2022/40464 E., 2024/4329 K. sayılı karar, yayımlanan anonim metin, Cumhuriyet (İHA), 15 sanık hakkında yeniden verilen hükme ilişkin 26 Haziran 2025 tarihli haber.

11. Hukuki değerlendirme

11.1 Bağımsız ve tarafsız mahkeme

Sözleşme'nin 14/1. maddesi bağımsız ve tarafsız mahkeme güvencesini birlikte korur. Sanıkların, dış etkilerden uzak çalışan ve uyuşmazlığı önyargısız değerlendiren bir mahkeme önünde yargılanma hakkı vardır. Mahkemenin kendi dilindeki mücadele anlatısı ile hükme yakın heyet değişikliklerinin güvencelerinin açıklanmaması, bu hakkın dosyadaki işleyişi bakımından birlikte değerlendirilmesi gereken somut sorunlardır.[92]

Yargı Bağımsızlığına Dair Temel İlkeler'in 2 ve 4. ilkeleri, uygunsuz etki ve müdahaleden uzak karar vermeyi; 14. ilkesi, davaların mahkeme içindeki dağıtımının yargı yönetimi içinde yürütülmesini korur. Bu ilkeler ışığında heyet değişikliğinin dayanağının açıklanması ve yeni üyelerin belirleyici delilleri değerlendirmesini sağlayan güvencelerin gösterilmesi gerekir.[93]

11.2 Etkili avukatlık ve delile erişim

Avukatın duruşmada bulunması, etkili savunmanın sağlanması için yeterli değildir. İsnadın kapsamına uygun zaman, kullanılabilir dosya erişimi ve teknik delile cevap hazırlama imkânı gerekir. Sanık ve avukata ortak 90 dakika tanınması, ek sürenin peşinen dışlanması ve gerekçeli taleplerin kişisel ihtiyaçlar karşılanmadan reddi, bu dosyada avukatın savunma işlevini sınırlandırmaktadır. SRL Swiss, bu uygulamaların Sözleşme'nin 14/3 (b), (d) ve ilgili tanık talepleri bakımından (e) bentlerindeki güvencelerle bağdaşmadığı kanaatindedir.[94]

11.3 Adli faaliyetin ve masumiyet karinesinin korunması

Adli görevlerin baskıdan uzak yerine getirilebilmesi, mesleki karar ve işlemlerin sonradan toplu suçluluk varsayımı altında değerlendirilmemesini gerektirir. Savcıların Rolüne Dair Rehber İlkeler'in 4 ve 13. ilkeleri görevin baskıdan uzak ve nesnel biçimde yürütülmesini korur. İnsan Hakları Konseyinin 56/3 sayılı kararı da hâkim, avukat ve savcıların görevlerini müdahaleden uzak yerine getirmelerini vurgulamaktadır. Bu güvenceler, sanıkların yetkili karar ve talimatlara dayanan savunmalarının etkili biçimde ele alınmasını gerektirir.[95]

Bir raporun sonradan yetersiz bulunması, görevlinin bilerek suç işlediği sonucuna dönüştürülemez. Görevlendirme, imza, ihraç veya ayrı bir dosyadaki üyelik kabulü, bu davadaki her suçun unsurlarını kişisel delille gösterme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

---

92 Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, m. 14; BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 32, CCPR/C/GC/32, 23 Ağustos 2007.

93 BM Yargı Bağımsızlığına Dair Temel İlkeler, ilkeler 2, 4 ve 14.

94 İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 18–20. celse tutanakları (Ek 2–4); 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6); Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, m. 14; BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 32, CCPR/C/GC/32, 23 Ağustos 2007; BM Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler, ilkeler 16 ve 21.

95 BM Savcıların Rolüne Dair Rehber İlkeler, ilkeler 4 ve 13; BM İnsan Hakları Konseyi, A/HRC/RES/56/3, 2024, §§ 1, 4, 7–10 ve 18.

SRL Swiss, sanıkların masumiyet karinesinin, adli faaliyetin yargısal dayanaklarını açıklama hakkının ve suçlamaları etkili biçimde çürütme imkânının korunmasını talep etmektedir.

12. Türkiye makamlarına yöneltilmesi istenen sorular

SRL Swiss, aşağıdaki soruların belge numarası ve ilgili kararlarla cevaplandırılmasını talep etmektedir. Genel mevzuat açıklamaları, dosyada bu güvencelerin nasıl uygulandığını göstermedikçe yeterli olmayacaktır.

1. Yeni heyetin dosyayı incelemesi için sağlanan süre ve koşullar. Hükümden yaklaşık üç–dört ay önce oluşan yeni mahkeme heyetinin, on binlerce sayfalık dava dosyasını, önceki duruşma kayıtlarını, bilirkişi raporlarını ve sanıkların savunmalarını inceleyebilmesi için hangi süre ve çalışma koşulları sağlanmıştır? Heyet üyelerinin dosyayı teslim aldıkları tarihler, aynı dönemdeki duruşma ve dosya yükleri ile incelemenin kapsamını ortaya koyan kayıtlar nelerdir?

2. Önceki yargılama aşamalarına katılmayan heyetin hüküm kurması. Yeni heyet, önceki heyetler huzurunda alınan savunmaları ve hüküm bakımından belirleyici sözlü beyanları hangi yöntemle değerlendirmiştir? Hangi duruşma kayıtları izlenmiş veya dinlenmiş, hangi tanık ve bilirkişiler yeniden dinlenmiştir? Bu işlemler yapılmamışsa, önceki aşamalara katılmayan üyelerin delilleri doğrudan değerlendirmesini ve sanıkların itirazlarını etkili biçimde incelemesini sağlayan güvenceler nelerdir?

3. Mahkûmiyete esas alınan fiillerin ve suçun unsurlarının açıklanması. Her bir mahkûmiyet bakımından, hangi sanığın hangi somut fiili, ne zaman ve nasıl gerçekleştirdiği; bu fiilin isnat edilen suçun maddi ve manevi unsurlarını nasıl oluşturduğu gerekçeli kararın hangi bölümlerinde açıklanmıştır? Özellikle görevin yürütülmesi, bir belgede imzanın bulunması veya soruşturmaya katılım olgusundan, suç teşkil eden kişisel fiil ve kast sonucuna hangi somut delillerle ulaşılmıştır?

4. Benzer işlemler hakkında farklı hükümlere ulaşılmasının ölçütleri. Aynı veya karşılaştırılabilir soruşturma işlemlerine katılan ya da aynı nitelikteki belgelerde imzası bulunan sanıklar hakkında farklı hükümlere ulaşılırken hangi nesnel ölçütler uygulanmıştır? Mahkûm edilenlerle mahkûm edilmeyenler arasında fiil, yetki, bilgi ve kast bakımından saptanan somut farklılıklar nelerdir ve bunlar kararda nasıl gerekçelendirilmiştir?

5. Savcılık talimatları ve hâkim kararlarına dayanan işlemler. Savcılık talimatları ve hâkim kararları doğrultusunda yürütüldüğü belirtilen işlemler nedeniyle kolluk görevlilerine ceza sorumluluğu yüklenirken, her sanığın bu talimat veya kararların dışına çıkan hangi davranışı tespit edilmiştir? Sanıkların adli yetki zincirine uygun hareket ettikleri yönündeki savunmaları hangi somut gerekçelerle reddedilmiştir?

6. İftira mahkûmiyetleri karşısında tape içeriklerini açıklama hakkı. İftira isnadı bakımından, sanıkların ilk soruşturma sırasında hangi olgulara dayanarak hareket ettiklerini açıklamaları neden sınırlandırılmıştır? Tape içeriklerinin duruşmada açıklanmasına getirilen sınırlamalar karşısında, sanıklara isnadın temelindeki "bilerek gerçeğe aykırı suç isnat etme" iddiasını çürütmek için hangi etkili imkânlar sağlanmıştır? Bu savunmalar hüküm kurulmadan önce nasıl değerlendirilmiştir?

7. Delillerin kullanılabilirliği ile bilerek gerçeğe aykırı isnatta bulunma arasındaki ayrım. İlk şike yargılamasında iletişimin denetlenmesi kayıtlarının kullanılabilirliğine ilişkin hukuki değerlendirmeler, daha sonra soruşturma görevlileri hakkında kurulan iftira hükümlerinde nasıl ele alınmıştır? Kayıtların hukuken kullanılamaması veya ilk davada beraat kararı verilmesi dışında, her bir sanığın işlem tarihinde isnadın gerçeğe aykırı olduğunu bildiğini gösteren hangi bağımsız ve somut deliller ortaya konulmuştur?

8. Dosyanın hacmi karşısında savunmaya ayrılan süre. On binlerce sayfalık dosyada sanık ve müdafiine ortak 90 dakika verilmesinin yeterli olduğu hangi somut değerlendirmeye dayanmaktadır? Ek süre, bilirkişilere soru yöneltme ve dijital delilleri inceleme talepleri reddedilirken, sanıkların mahkûmiyete esas alınan delillere etkili biçimde cevap verebilmesi nasıl güvence altına alınmıştır?

9. Esaslı savunmaların karşılanması ve kanun yolu denetimi. Fiil ve kastın kişiselleştirilmemesi, benzer işlemlere farklı sonuçlar bağlanması, tape içeriklerini açıklama sınırlamaları ve yetersiz savunma süresi hakkındaki itirazlar ilk derece ve kanun yolu kararlarının hangi bölümlerinde somut olarak cevaplandırılmıştır? Saptanan eksiklikler varsa, bunların sanıklar bakımından sonuçlarını gidermek için hangi tedbirler alınmıştır?

13. Talep edilen müdahale ve sonuç

SRL Swiss, Özel Raportörden Türkiye Hükümetine bir iddia mektubu iletilmesini ve bölüm 12'deki somut sorulara ilgili karar ve belgelerle cevap istenmesini talep etmektedir. Müdahalenin amacı, sanıkların tarafsız bir mahkeme önünde etkili savunma yapma hakkının korunması ve belgelenen engeller için etkili giderim sağlanmasıdır.[96]

Türkiye makamlarına; savunma için kişiye ve dosyanın kapsamına uygun süre verilmesi, gerekçeli ek süre taleplerinin peşinen dışlanmaması, dijital delile fiilî erişimin sağlanması, önemli tanık ve bilirkişi taleplerinin somut gerekçelerle ele alınması ve heyet değişikliklerinde belirleyici sözlü delilin değerlendirilmesinin güvenceye alınması yönünde tavsiyede bulunulması istenmektedir. Tarafsızlık ve esaslı savunmalara cevap verilmemesi sorunları, sonuçları giderebilecek bağımsız ve etkili bir yargısal denetime konu edilmelidir.

Bu incelemeyi mümkün kılmak için 5. ve 18–20. celselerin asıl ses ve görüntü kayıtlarının, teslim ve inceleme çizelgelerinin, teknik delil materyalinin ve HSK görevlendirme belgelerinin korunması istenmektedir. Türkiye makamlarının cevabında belirtilen giderimlerin uygulanması ve cevapsız kalan hususlar bakımından takibin sürdürülmesi talep edilmektedir.

Bildirimle iş birliği yapan kişilerin ve avukatların misillemeye karşı korunması, kişisel bilgilerin paylaşımında ilgili kişilerin rıza ve gizlilik tercihlerine uyulması talep edilmektedir. Bu koruma talebi önleyici niteliktedir; belirli bir tehdit olayına ilişkin iddia içermemektedir.

Mahkemenin mücadeleyle özdeşleşen dili, hükme yakın heyet değişikliklerinde açıklanmayan güvenceler, standart süre sınırlamaları ve esaslı delil taleplerine verilen cevaplar birlikte ele alındığında, sorun tek bir ara kararla sınırlı değildir. Belgeler, sanıkların suçlamaları etkili biçimde çürütme imkânını daraltan bağlantılı uygulamalar göstermektedir. Bu nedenle bildirim, davanın bütününde tarafsızlık ve savunma güvencelerinin korunması için Özel Raportörün müdahalesini talep etmektedir.

96 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6), s. 1; bölüm 5.

14. Bulgular ve belge dayanakları

Bulgu	Belge ve ilgili sayfa	Savunma hakkı bakımından önemi
Son savunma süresi ortak 90 dakikadır	19. celse tutanağı (Ek 3), s. 9, bent 10	Sanık ve avukatın farklı savunma işlevleri aynı üst süreye sıkıştırılmıştır.
Ek süre peşinen dışlanmıştır	19. celse tutanağı (Ek 3), s. 9, bent 8	Gerekçeli hazırlık taleplerinin kişisel ihtiyaçlara göre değerlendirilmesi gereklidir.
Av. Korucu'nun süre talebi reddedilmiştir	20. celse tutanağı (Ek 4), s. 20, 1 Haziran 2021	Tebliğ ve takvim bilgisi, avukatın somut hazırlık ihtiyacını karşılamaz.
Nazmi Ardıç'a ilave süre verilmemiştir	19. celse tutanağı (Ek 3), s. 7	Yazılı sunum imkânı, bilirkişi ve diğer delillere sözlü cevap ihtiyacını ortadan kaldırmaz.
Son üç celsede heyet değişmiştir	18. celse tutanağı (Ek 2); 19. celse tutanağı (Ek 3); 20. celse tutanağı (Ek 4), s. 1; 19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6), s. 1	Yeni heyetin oluşumu ve belirleyici delilleri değerlendirme yöntemi açıklanmalıdır.
Tanık anlatımı yeni heyetin değerlendirmesine geçmiştir	18. celse tutanağı (Ek 2), s. 2–3; 4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 394–395	Sanıkların tanığa yönelttiği sorular ve beyanın tamamı yeni heyetçe değerlendirilmelidir.
KDM inceleme talebi reddedilmiştir	18. celse tutanağı (Ek 2), s. 31, bent 13 devamı	Personelin teknik yetki ve işlem sınırlarını ortaya koyabilecek inceleme talebi karşılanmamıştır.
Fuat Birtan'ın huzurda dinlenmesi reddedilmiştir	18. celse tutanağı (Ek 2), s. 31, bent 15	Sanığın aleyhine kullanılan beyanı sorgulama ihtiyacı devam etmektedir.
Karar mücadele dili kullanmaktadır	4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 389–390, IV. bölüm	Mahkemenin mücadeleyle özdeşleşen dili, sanıkların tarafsız mahkeme hakkını zedelemektedir.
Yetkili teknik uygulama tespiti bulunmaktadır	18 Ocak 2016 tarihli tespit tutanağı (Ek 5), s. 1–4	Savcının yetkilendirmesi, teknik uygulayıcıların görev sınırlarına ilişkin doğrudan savunma dayanağıdır.
Hâkim ve savcılar HSK'ye bildirilmiştir	4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 2897, bent 8	Mesleki karar ve hukuki yorumların korunmasına ilişkin güvenceler açıklanmalıdır.
Bazı kişiler veya suçlar farklı sonuçlanmıştır	4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 415–418, 2764, 2769–2770	Başka bir suç veya dosyadaki kabulün her işlemde otomatik sorumluluk doğuramayacağını göstermektedir.

Bulgu	Belge ve ilgili sayfa	Savunma hakkı bakımından önemi
2024'te hem onama hem bozma vardır	Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 21 Mart 2024 tarihli, 2022/40464 E., 2024/4329 K. sayılı karar, yayımlanan anonim metin, V. bölüm	Her sanık bakımından savunma itirazlarının kanun yolunda nasıl karşılandığı açıklanmalıdır.
2011/1458 sayılı tedbirin rapor, talep, karar ve uygulama aşamaları	21 Nisan 2011 tarihli tedbir kararı ve işlem belgeleri (Ek 7), s. 5–11; 18 Ocak 2016 tarihli tespit tutanağı (Ek 5)	Yargısal karar ve talimatlara dayanan savunma, her görevlinin yetkisi bakımından ayrı değerlendirilmelidir.
İlk soruşturmada tedbir kararı veren hâkimler	21 Nisan 2011 tarihli tedbir kararı ve işlem belgeleri (Ek 7); 11 Nisan 2011 tarihli onama kararı ve işlem belgeleri (Ek 8); Diğer tedbir kararları (Ek 9); bölüm 8 3	Tedbirlerin yargısal kararlara dayandığını gösteren belgeler savunma açısından önemlidir.
Emre kullanılabilir belge erişimine itiraz etmiştir	19. celse bilirkişi çözümü (Ek 6), s. 9, 50; 20. celse tutanağı (Ek 4), s. 4	Teslim açıklaması, sanığın materyali fiilen inceleyememe itirazını karşılamamaktadır.
Emre fizikî duruşmaya katılmıştır	19. celse tutanağı (Ek 3), s. 8; 20. celse tutanağı (Ek 4), s. 19–20	Sonraki fizikî katılım, önceki hazırlık ve erişim engellerinin giderildiğini tek başına göstermez.
Soner Koç için malvarlığına el koyma kararı vardır	4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 2897, bent 7	Malvarlığına müdahalenin hukuki sonuçları ve etkili itiraz güvenceleri önem taşımaktadır.
Karapınar üyelik dosyası başka mahkemeye ayrılmıştır	4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 2242	Ayrı dosyadaki kabul, bu davadaki kişisel fiil ve kastın ispatı yerine geçirilemez.
2025 yeniden hüküm haberi vardır	Cumhuriyet (İHA), 15 sanık hakkında yeniden verilen hükme ilişkin 26 Haziran 2025 tarihli haber; bölüm 10	Yeniden yargılamada önceki savunma engellerinin nasıl giderildiği açıklanmalıdır.
Tape içeriklerini açıklama biçimine müdahale edilmiştir	5. celse SEGBİS bilirkişi çözümü (Ek 10), s. 70–72, 90–91	İftira isnadını çürütmek için soruşturmanın olgusal gelişiminin anlatılabilmesi gerekir.
6526 değişiklikleri yenileme talebinin kabulünde kullanılmıştır	4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 308; 6526 sayılı Kanun, Resmî Gazete, 6 Mart 2014, sayı 28933 mükerrer	Kanun değişikliği ve ilk davadaki sonuçlar, soruşturmacının iftira kastının kanıtı sayılamaz.
İftira için yanlışlığı bilme ölçütü kararda açıklanmıştır	4 Haziran 2021 tarihli gerekçeli karar (Ek 1), s. 356–357, 1232–1234	Olgulara dayalı şüpheyle hareket edildiği savunması, her isnat yönünden cevaplandırılmalıdır.

15. Kaynakça ve belge ekleri

Dava belgeleri aşağıda ek numarasıyla sıralanmıştır. Her kayıtta, belgenin kimliği ve “Belge Ekleri” dosyasındaki sayfa aralığı belirtilmiştir. Kanun yolu kararı, haberler ve hukuki kaynaklar ayrı başlıklar altında yer almaktadır.

15.1 Dava belgeleri ve ekler

Ek 1 — İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 4 Haziran 2021 tarihli, 2016/62 E., 2021/98 K. sayılı gerekçeli karar. Belge Ekleri, s. 6–44.

Ek 2 — İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 9–16 Kasım 2020 tarihli 18. celse tutanağı. Belge Ekleri, s. 45–53.

Ek 3 — İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 1–10 Şubat 2021 tarihli 19. celse tutanağı. Belge Ekleri, s. 54–63.

Ek 4 — İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 17 Mayıs–4 Haziran 2021 tarihli 20. celse tutanağı. Belge Ekleri, s. 64–71.

Ek 5 — 18 Ocak 2016 tarihli tespit tutanağı, yetkilendirme tablosu ve 2 Haziran 2011 tarihli iletişim tespit tutanağı. Belge Ekleri, s. 72–75.

Ek 6 — İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 2016/62 E., 19. celse ses ve görüntü kayıtlarının bilirkişi çözümü. Belge Ekleri, s. 76–81.

Ek 7 — İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi, 21 Nisan 2011 tarihli, 2011/1458 sayılı karar; talep, rapor, iletim ve savcılık talimatı. Belge Ekleri, s. 82–88.

Ek 8 — İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi, 11 Nisan 2011 tarihli, 2010/860 sayılı onama kararı ve ilgili talep yazısı. Belge Ekleri, s. 89–90.

Ek 9 — İlk soruşturmaya ilişkin diğer tedbir kararları. Belge Ekleri, s. 91–103. Kararların künyeleri aşağıdadır.

1. Hadi Çağdır — 14. ACM • 24.01.2011 • 2011/37. Belge Ekleri, s. 91.

2. Yakup Hakan Günay — 14. ACM • 07.04.2011 • 2011/1054. Belge Ekleri, s. 92.

3. Resul Çakır — 14. ACM • 07.03.2011 • 2011/423. Belge Ekleri, s. 93.

4. Gökmen Demircan — 13. ACM • 30.03.2011 • 2011/928. Belge Ekleri, s. 94.

5. Dursun Ali Gündoğdu — 13. ACM • 22.02.2011 • 2011/519. Belge Ekleri, s. 95.

6. Mehmet Karababa — 12. ACM • 22.03.2011 • 2011/909. Belge Ekleri, s. 96.

7. Mehmet Erdoğan — 12. ACM • 15.02.2011 • 2011/545. Belge Ekleri, s. 97.

8. Birol Bilen — 11. ACM • 14.03.2011 • 2011/409. Belge Ekleri, s. 98.

9. Murat Üründü — 10. ACM • 18.01.2011 • 2011/52. Belge Ekleri, s. 99.

10. İbrahim Balık — 10. ACM • 01.03.2011 • 2011/551. Belge Ekleri, s. 100.

11. Tuncay Aslan — 9. ACM • 21.12.2010 • 2010/2423. Belge Ekleri, s. 101.

12. Mustafa Boz — 9. ACM • 07.02.2011 • 2011/27. Belge Ekleri, s. 102.

13. Nurullah Çınar — 13. ACM • 26.04.2011 • 2011/1261. Belge Ekleri, s. 103.

Ek 10 — İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, 2016/62 E., 8–12 Ocak 2018 tarihli 5. celse kayıtlarının SEGBİS bilirkişi çözümü. Belge Ekleri, s. 104–109.

Ek 11 — Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 17 Ocak 2014 tarihli, 2013/16791 E., 2014/516 K. sayılı karar. Belge Ekleri, s. 110–118.

15.2 Kanun yolu kararı ve haber kaynakları

Yargıtay 3. CD, 2022/40464 E., 2024/4329 K., 21 Mart 2024. Hukuk sitesinde yayımlanan anonim metin; giriş ve V. bölüm.

https://aycanceylan.av.tr/yargitay-kararlari/3-ceza-dairesi-2022-40464-2024-4329

Anadolu Ajansı, 5 Kasım 2021, eski hâkim ve savcılar hakkında iddianame düzenlenmesine ilişkin haber.

https://www.aa.com.tr/tr/gundem/fetonun-futbolda-sike-kumpasinda-yer-alan-eski-hakim-ve-savcilar-hakkinda-iddianame-duzenlendi/2412769

Anadolu Ajansı, 26 Ekim 2022, ilgili hâkim ve savcıların Yargıtayda yargılanmasına başlanmasına ilişkin haber.

https://www.aa.com.tr/tr/gundem/futbolda-sike-kumpasinda-yer-alan-hakim-ve-savcilarin-yargitayda-yargilanmasina-baslandi/2721396

Cumhuriyet (İHA), 26 Haziran 2025, İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesinde 15 sanık hakkında yeniden verilen hükme ilişkin haber.

https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/yeniden-gorulen-futbolda-sike-kumpasi-davasinda-karar-3-saniga-25-er-yil-hapis-2412915

Anadolu Ajansı, “Futbolda Şike Davasının Gerekçeli Kararı (3)”, 28 Ekim 2015; SonDakika.com’da yayımlanan haber. 2015 gerekçesindeki farklı beraat nedenlerini aktaran ikincil kaynak.

https://www.sondakika.com/guncel/haber-futbolda-sike-davasinin-gerekceli-karari-3-7824415/

15.3 Mevzuat ve uluslararası hukuk kaynakları

İnsan Hakları Komisyonu, 1994/41 sayılı karar, 4 Mart 1994, özellikle paragraf 3.

https://www.refworld.org/legal/resolution/unchr/1994/en/8363

OHCHR, Special Procedures Thematic Mandates, Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü kaydı.

https://spinternet.ohchr.org/ViewAllCountryMandates.aspx?Type=TM&lang=en

OHCHR, Special Procedures Submission Portal, iletişim için bilgi sunma ölçütleri ve usul açıklamaları. Erişim: 13 Kasım 2026.

https://spsubmission.ohchr.org/en

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, madde 14; bağımsız ve tarafsız mahkeme, savunma hazırlığı, avukat yardımı ve tanık sorgulama güvenceleri.

https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights

İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum 32, CCPR/C/GC/32, 23 Ağustos 2007, özellikle paragraflar 19–21, 32–34 ve 39.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?Lang=en&symbolno=CCPR%2FC%2FGC%2F32

Avukatların Rolüne Dair Temel İlkeler, özellikle ilkeler 16 ve 21.

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Handouts/Handout4-4.pdf

Yargı Bağımsızlığına Dair Temel İlkeler, özellikle ilkeler 2, 4 ve 14.

https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-independence-judiciary

Savcıların Rolüne Dair Rehber İlkeler, özellikle ilkeler 4 ve 13. Ayrıca OHCHR, Human Rights in the Administration of Justice, bölüm 4.

https://www.ohchr.org/Documents/Publications/training9chapter4en.pdf

İnsan Hakları Konseyi, A/HRC/RES/56/3, 2024, özellikle paragraflar 1, 4, 7–10 ve 18.

https://mandates.un.org/mandate/A/HRC/RES/56/3

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, özellikle madde 34 ve 35; bireysel başvuru, iç hukuk yolları, başvuru süresi ve başka uluslararası usullerle ilişki.

https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_eng

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Practical Guide on Admissibility Criteria, “Substantially the same” ve “Another procedure of international investigation or settlement” bölümleri. AİHM’nin ilgili usul ve konu bakımından yaptığı kabul edilebilirlik değerlendirmesi. Ayrıca Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2), Büyük Daire, 22 Aralık 2020, §§ 182–186; rehberde aktarılan ilkeler.

https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf

6526 sayılı Kanun, kabul 21 Şubat 2014, Resmî Gazete 6 Mart 2014, 28933 mükerrer; özellikle maddeler 12, 14 ve 20. TBMM Kanunlar Dergisi.

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc098/kanuntbmmc098/kanuntbmmc09806526.pdf

Kısaltmalar ve terimler

Kısaltma / terim	Açıklama
ACM	Ağır Ceza Mahkemesi
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BAM	Bölge Adliye Mahkemesi
BM	Birleşmiş Milletler
CAS	Spor Tahkim Mahkemesi
CD	Karar künyelerinde Ceza Dairesi; kayıtların teslimine ilişkin ifadelerde kompakt disk
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
E. / K.	Esas / Karar numarası
HSK	Hâkimler ve Savcılar Kurulu
KDM	Kanuni Dinleme Modülü
OHCHR	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
SEGBİS	Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
SRL Swiss	Security Studies and Rule of Law Association
TCK	Türk Ceza Kanunu
TFF	Türkiye Futbol Federasyonu
TİB	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
Müdafi	Ceza yargılamasında şüpheli veya sanığı savunan avukat
Tape	Dosyada iletişim kaydının yazılı çözümü için kullanılan terim
Mütalaa	Savcının yargılama sonunda esas ve hüküm hakkında sunduğu görüş
Katalog suç	Dinleme veya teknik izleme gibi bir tedbirin uygulanabileceği kanuni suçlar listesinde yer alan suç
İftira kastı	Kişinin fiili işlemediğini bilerek hakkında soruşturma veya yaptırım uygulanmasını sağlama amacı